

Matija Perne

OPREMA, ODGOVORNOST IN ODŠKODNINE

Komisija za varnost raziskovanja jam skrbi, da nas društvena oprema čim redkeje poskuša ubiti. Stanje se je od pionirskih dob, o katerih nam pripovedujejo veterani, zelo spremenilo. Oprema je postala dovolj dostopna, da nam ni treba uporabljati nevarne. Po jamah ne hodimo s karabini neznanega porekla in nosilnosti ter poškodovane vrvi umaknemo iz uporabe še predno bi bilo treba prešteti, koliko pramenov jedra je še celih. Rezultati so ugodni, nevarnih odpovedi opreme praktično ni, pritrdišča popuščajo le, kadar popusti skala. A komisija vseeno ni odveč: dandanašnji tako v jamarstvu kakor v življenju nasploh pričakujemo varnost in prav vsaka nesreča zaradi opreme bi bila nesreča preveč.

Oprema seveda ni ne edini, ne največji vir nevarnosti v jamah. Ogroža nas človeški faktor: proti tistemu, ki je povezan z neznanjem, se učinkovito borimo z izobraževanjem, medtem ko je proti splošni nepredvidnosti, nerodnosti in trenutkom nepozornosti težko kaj organizirano ukreniti. Še huje je s čisto navadno smolo, ko nas preseneti nevarnost, na katero živ bog ne bi pomislil in ko po dogodku ne znamo najti napake, iz katere bi se kaj naučili. Toda, ker se nevarnosti seštevajo, nas to ne odveže skrbi za varno opremo. Četudi sta naša neumnost in šlamparija bolj nevarni od zanemarjene opreme, to pomena varnosti opreme prav nič ne zmanjša.

Z napredkom varnosti se spreminja sam način prizadevanj za varnost. Neposredna skrb za varnost se umika skrbi, da ne bi bilo morda ob kaki nesreči videti, kakor da je zanj odgovorno društvo. Vedno manj se bojimo, da bi se društvena oprema koga naveličala nositi in ga v breznu prepuščala gravitaciji, vedno bolj pa, da bi kdo izkusil posledice gravitacije in krivdo za dogodek uspešno naprtil društvu ali njegovi opremi ter tako od društva kaj iztržil. Z vami delim svoja opažanja, kako to vpliva na delo društva, in razmišljanja o tem, kako bi bilo pametno ravnati. A nisem ne pravnik, ne zavarovalničar, ne strokovnjak za varnost – le po spletu okoliščin sem v društvu zadolžen za varnost opreme. Če se z mano ne strinjate, to torej zelo verjetno pomeni, da znate stanje na obravnavanem področju v društvu izboljšati!

Vsaj na prvo žogo nam tak razvoj ni všeč, razlogi so očitni. Medtem ko je skrb za varnost nujna in dobrodošla, je načrtno ustvarjanje vtisa, da skrbimo za varnost, nepotrebno, odveč, nekoristen trud in strošek. Poleg tega je okoriščanje na račun društva tabu. Občutljivejšim članom že misel na to, da bi kdo za škodo na svojem telesu okrivil društvo zato, da bi prišel do denarja, dviguje pritisk. Na misel mi pride še en razlog, metafizika. Veliko članov nas je empirično mislečih in radi hipoteze preverimo z opazovanji. Pri vprašanju, kaj se zgodi, če se nekdo ponesreči in kliče

društvo na odgovornost, si močno želimo ravno nasprotnega, da bi to čim redkeje preverjali v praksi in da bi čim dlje ostali brez podatka ... Pri opremi sicer prav tako nočemo praktično izkusiti, kako je, če popusti med uporabo, toda pri tej vsaj obstajajo tudi drugi načini preizkušanja, ki nam načelno omogočajo empirični pristop.

O metafiziki ne bi razglabljal, o morebitnem okoriščanju na račun društva pa razmislek ni odveč in skrb tudi ne. Veliko nas je takih, da bi tabu prekršili kvečjemu ob spremembi načina razmišljanja zaradi udarca v glavo (mislim, da tudi v primeru smrtni nesreče moji dediči ne bi posegli po društvu, toda odškodnine za smrt so menda majhne in nam o njih najbrž ni treba razmišljati), marsikdo pa do tega nima zadržkov. Po jamah hodimo tudi z ljudmi, ki jim ferajni in jame ne pomenijo bistvene sestavine življenja. Če se kdo od njih v jami poškoduje, zanj »prodati društvo« morda ne bo ne praktična, ne moralna težava, pri čemer so tovrstni neizkušeni udeleženci nesrečam najbrž še posebej izpostavljeni. Nazoren primer so jamarske šole, kjer po jamah vodimo točno take, doživeli pa smo že vse od zvinov

Izsek ene od 15 strani potrdila o pregledu in preizkusu opreme za delo na višini.

UGOTOVITVE, PRIPOROČILA in UKREPI št. potrdila: 018-2023

Zap. št.	Vrsta opreme - namen	Proizvajalec	Model	Ugotovitve	Obrazložitev	Priporočilo / Ukrepi	
1.	Vsa	Vsi	Vsi	Oprema je pravilno hranjena in vzdrževana	Pravilno vzdrževana in hranjena oprema je varna za uporabo.	Nadaljevali z dobro prakso. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)	
2.	Razna	Razni	Razni	Nekatera oprema je tik pred tem, da doseže kriterije za izločitev.	Oprema, ki je tik pred tem, da doseže kriterije za izločitev, se lahko z enako uporabo v prihodnje obrabi pred naslednjim rednim letnim podrobnim pregledom. Vsak tak kos opreme ima v potrdilu in zapisnikih v rubriki komentar vpisano besedo "pozornost"	Redno spremljanje stanja opreme in jo izločiti takoj, ko doseže kriterije za izločitev. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)	
3.	Različna	Različni	Različni	Nekateri opremi preteče življenjska doba v letu 2023, torej pred naslednjim rednim letnim podrobnim pregledom.	Opremo je potrebno takoj po izteku življenjske dobe odstraniti iz uporabe, saj zaradi starosti ne dosegajo kriterijev za varno delo. Oprema je v potrdilu posebej označena.	Upoštevati navodila proizvajalca o življenjski dobi, opremo takoj po preteku življenjske dobe odstraniti iz uporabe. Priporočljivo jo je uničiti. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)	
5.	Različna	Različni	Različni	Neustrezna oprema - izločena iz uporabe		Opremo je potrebno takoj odstraniti iz uporabe, saj zaradi obrabe ne dosegajo kriterijev za varno delo. Oprema je vpisana v seznam neustrezne opreme, na vsakem kosu opreme je nalepljen rdeč trak z napisom ne. Glej sliko v rubriki ugotovitev.	Upoštevati navodila proizvajalca o kriterijih za izločitev iz uporabe. Kjer je to mogoče naj se zamenjajo obrabljene deli, ostalo je priporočljivo uničiti. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)
6.	Različna	Različni	Različni	Najdovna prodelana oprema Grillon 5 - odstranjen varovalni vijak, ki preprečuje nenamerno odpiranje zavore Navaho Bow Croll Fast - odstranjena sponka delta, v katero je vpeta psina prizema	Opremo, ki je prodelana ne dosegajo kriterijev za varno delo. Prodávava opreme je s strani proizvajalcev prepovedana.	Upoštevati navodila proizvajalca - prepovedana prodávava opreme. V primeru nejasnosti nas takoj kontaktirajte (RaStroj, Gregor RANT, M.gregor@rastroj.si, T: 040/863-680)	

do grozljivih zdrsov. Društvo je obenem mikavna tarča, saj je bogato in ima bogatega precednika ... Pa tudi, če se poško- duje pravoveren Član, ki spoštuje tabuje, društvo ni nujno varno pred posledicami. Mogoče je nezgodno zavarovan in dobi odškodnino od zavarovalnice. Tako ima škodo zaradi nesreče zavarovalnica, ta pa do društva nima prav nobenega respekta. V času mojega zgodovinskega spomina je odgovornost začela usmerjati delovanje društva vsaj leta 2002, ko smo sprejemali Pravilnik o kategorizaciji članov. Namen pravilnika je bil, da v primeru nesreče dru- štvo ne bi odgovarjalo (in tudi, da bi gos- podar imel izgovor več, kadar noče poso- diti opreme novopečenemu članu, ki bi bil z njo sam sebi nevaren). S pravilnikom naj bi dokazali, da društvo za varnost naredi vse, kar lahko, torej ni ničesar krivo in ni- komur nič dolžno. Težava s pravilnikom, zdaj imenovanim Pravilnik o kategorizaci- ji in preverjanju znanja, je, da ga je težko izvajati. Bojim se, da bi v primeru nesre- če ob kršitvi pravilnika ta deloval naspro- tno svojemu namenu in obremenil kršitelja (posameznika ali društvo).

Leta 2017 smo se po zgledu drugih dru- štev proti tem skrbem zavarovali, omissili smo si zavarovanje odgovornosti. Ideja je bila vsako leto plačati premijo zavaroval- nici, da bo ta po potrebi plačala odškodni- no v našem imenu. Cinično sem si vedno predstavljal, da zavarovanje za (p)oško- dovanca ne pomeni, da mu bo odškodnino namesto društva nakazal nekdo drug, ampak, da bo imel v primeru želje po zasluž- ku opravka z odvnetiki močne zavaroval- nice namesto s preprostim društvom in ne bo dobil nič – toda za društvo oboje po- meni isto, namreč, da ne plača odškodni- ne. Imamo pa težavo, to je kilometre težko razumljivih zavarovalnih pogojev. Očitno smo na tem področju še vedno v pionir- skih časih, saj so nam različni poznavalci in »poznavalci« dali vsaj tri različne odgo- vore na vprašanje, ali bi nam zavarovanje prišlo prav v primeru »tipične« nesreče na jamarški šoli: »da«, »ne« in »le če bi bili izpolnjeni določeni bizarni pogoji«. Ponu- jeno ali vsaj omenjeno nam je bilo tudi ne- kajkrat dražje zavarovanje, menda pri isti zavarovalnici, ki pa baje deluje. Zavaljo zmede smo se zavarovanju odrekli.

Vrnimo se k opremi. Z njo dobimo navo- dila za uporabo. V navodilih piše, da ima plastična in tekstilna oprema (čelade, pa- sovi, vrvi) rok uporabe največ deset let in

da mora opremo pregledati in preizkusi- ti usposobljen in pooblaščen pregledova- lec enkrat letno. Tradicionalno smo se na to požvižgali – papir vse prenese – nakar je široko razmišljujoči vodja jamarske šole Uroš enkrat o tem pobaral našega dobavi- telja opreme Grega. Pozanimal se je, ali je v primeru nesreče slučajno kaj važno, če je vpletena oprema prestara in nepregle- dana, dokler nesreče ne povzroči oprema. Odgovor je bil presenetljiv in prav nič po- mirjujoč: ustreznost in pregledanost opre- me se pri vsaki nesreči preveri najprej, pa če ima oprema kaj zveze z nesrečo ali ne. Podatek smo upoštevali začeniši z jamar- sko šolo 2023, ki je bila en večer dela in nekaj stotakov (tisočakov, če štejemo tudi nadomestitev izločene opreme) kasneje ustrezno opremljena. Grega nam je našel pregledovalca, ki je bil pregled pripravljen opraviti po »klubski« ceni, za kar smo mu morali mi vse pripraviti. Torej smo šli sko- zi opremo, izločili kar je bilo prestarega ali poškodovanega, naredili seznam serijskih števil in datumov izdelave preostan- ka ter opremo s seznamom dali na pre- gled. Pregledovalec se niti slučajno ni le podpisal, ampak se je poglobil in izločil še nekaj brezzobih žimarjev, zdrajsanih de- sonderjev in podobnega, kar se je naše- mu nestrokovnemu očesu izmuznilo. Na šoli smo tako uporabljali deklarirano var- no opremo v skladu z navodili za uporabo. Bolj staromodni se ob tem vprašamo, ali ima to početje pravi smisel. Smo zaradi truda z ustvarjanjem vtisa varnosti kaj var- nejši? Mar ne gre le za to, da je treba z dodatnimi nalogami poskrbeti, da so ljud- je zaposleni? Kaj nimamo zdrave kmečke pameti, da bi po njej izločili poškodovano in iztrošeno opremo ter si tako zagotovi- li varnost?

Zanimivo je na vprašanje pogledati z dru- gega konca: si res upamo trditi, da nič ne tvegamo, če se požvižgamo na navodila za uporabo? Tako močna trditev zahte- va močne argumente. Dokler jih nimamo, plačujmo in navodila upoštevajmo. Mor- da je profesionalna skrb za varnost naše opreme vendarle koristna in imamo srečo, da je predpisana.

Skratka, menim, da bi bilo pametno sle- diti navodilom za uporabo kolikor se le da, tudi, če je za to treba plačati. Ali sem zaradi tega pogleda ravno pravi za svo- jo funkcijo ali je funkcija iz mene naredi- la konformista, se ne bom opredeljeval, a kot poverjenik za varnost ne pozivam

h kršenju navodil. Pri trenutnem razmer- ju med kupno močjo in ceno opreme si to lahko privoščimo, v času pisanja je pov- prečna neto plača cena 798 metrov vrvi. Po moji osebni oceni bi društvo lahko pre- neslo dodatni redni letni izdatek v višini vsaj tisoč, če že ne pet tisoč evrov, ne da bi to pomembno vplivalo na njegovo de- lovanje. Nasprotno bi se ob nenadnem finančnem udarcu stvari zelo resno zap- letle, čim bi ta omembe vredno presegel stanje na društvenem bančnem računu. Društvo bi po gmotni plati začelo z ničle, kar ni lahko, odgovorna oseba, ki bi dolgo- vala razliko, pa bi bila v odvisnosti od nje- ne višine nejevoljna, prisiljena spremeniti življenjske načrte ali celo v osebnem ste- čaju. Če verjetnost za črni scenarij lahko pomembno zmanjšamo z rednim plače- vanjem znosnega izdatka, je vredno. Za povrh smo zato morda bolj varni.

Jamarska šola je logičen začetek, kaj pa ostala oprema? Z vidika odgovornosti je bržkone manj problematična:

– sveža oprema iz štacune je tako ali tako dobra.

– Če visi v opremljenih jamah, je jasno, da se je brez bistvene spremembe v delo- vanju društva ne da vsako leto nositi ven na pregled. Tam mora vsak uporabnik vede- ti, da je odgovoren zanj, da naj pazi, na čem visi, zamenja, kar je poškodovanega. Kako je s pravnim vidikom, ne vem. Upam pa, da je to, da je društvo opremo zgolj ne- koč davno kupilo in posodilo ter je ne more kontrolirati, vsaj olajševalna okoliščina. Primer, ki bi bil lahko soroden, a se nanj ne spoznam, so zavarovane planinske poti – je za brezhibnost jeklenic v vsakem tre- nutku odgovoren tisti, ki jih je napel?

– Lahko bi kaj naredili glede opreme, ki je starejša kakor eno leto in ni ostala v ja- mah, ampak se jo izposoja. Do časa pisa- nja še nismo, vendar upam, da se to čim prej spremeni.

Predlagam torej blago spremembo mišlje- nja. Ne gre za to, da bi bilo po novem treba trošiti čas in denar še za uradno pregledo- vanje opreme, ampak se zaradi varnosti čim bolj držimo navodil za uporabo.¹ ■

¹ Raziskovalni program št. P2-0001 in projekt N2-0299 »Zrak v kraškem podzemlju kot ponor toplogrednih plinov« je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inova- cijsko dejavnost Republike Slovenije iz držav- nega proračuna.